

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. vasario 24 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Birutės Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Gražinos Davidonienės ir Algirdo Taminsko, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal **pareiškėjos akcinės bendrovės „Swedbank“** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 26 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos akcinės bendrovės „Swedbank“ skundą dėl antstolio veiksmų, suinteresuoti asmenys **L. S.**, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir antstolis Dalius Traigys.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių antstolio veiksmus, vykdančių išieškojimą iš lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigoje atidarytoje sąskaitoje (sąskaitose), aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėja prašė teismo panaikinti antstolio Daliaus Traigio padėjėjos I. M. pasirašytą 2019 m. lapkričio 12 d. patvarkymą dėl lėšų, esančių (būsimųjų) trečiųjų asmenų žinioje, arešto ir pervedimo į antstolio depozitinę sąskaitą Nr. I-241-15-1390-5 pareiškėjos atžvilgiu ir šiuo patvarkymu pareiškėjai nustatytus įpareigojimus.
3. Antstolis D. Traigys 2019 m. gruodžio 5 d. patvarkymu Nr. M-241-1710-5 atsisakė patenkinti pareiškėjos skundą, nurodė, kad nesant galimybės pateikti apribojimų per Piniginių lėšų apribojimų informacinę sistemą (toliau – PLAIS), siekdamas įvykdyti vykdomąjį dokumentą, nurodymą kredito įstaigoms pateikė tiesiogiai.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2020 m. sausio 22 d. nutartimi pareiškėjos skundą dėl antstolio D. Traigio veiksmų atmetė.
5. Teismas nustatė, kad antstoliui pateiktas 2015 m. gegužės 26 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – ir VMI) vykdomasis dokumentas dėl skolos išieškojimo iš skolininko **L. S.** išieškotojai VMI. Skundžiamu patvarkymu areštuotos skolininkui priklausančios piniginės lėšos, esančios (būsimosios) kredito įstaigoje žinioje.
6. Teismas rėmėsi Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, 3 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir **CPK**) 634 straipsnio 2 dalies, 749 straipsnio 3 dalies, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugpjūčio 7 d. įsakymu Nr. 1R-222 patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 7¹ punkto nuostatomis, kasacinio teismo išaiškinimais, pagal kuriuos vykdymo procesas imperatyviai reglamentuojamas viešosios teisės (proceso teisės) normų, todėl visi proceso dalyviai – skolininkas, išieškotojas ir antstolis – privalo griežtai laikytis **CPK** bei jo pagrindu priimtų kitų teisės aktų nustatytos teismo sprendimų vykdymo proceso tvarkos (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-40/2010).
7. Teismas nurodė, kad įgyvendindamas įstatymo suteiktą diskreciją antstolis turi užtikrinti skolininko ir išieškotojo teisėtų interesų apsaugos pusiausvyrą, todėl kiekvienas konkretus procesinis veiksmas vykdymo procese turi būti atliekamas įvertinus reikšmingas faktines aplinkybes. Teismas nusprendė, kad nors Sprendimų vykdymo instrukcijoje nustatyta, jog išieškojimą iš piniginių lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigoje atidarytoje skolininko sąskaitoje, antstolis vykdo PLAIS pateikdamas nurodymą priverstinai nurašyti pinigines lėšas, tačiau, nesant techninės galimybės pateikti antstolio nurodymų per šią sistemą, kadangi skolininkas turi ir užsienio valstybėje esančias banko sąskaitas, antstolis pagrįstai pareiškėjai raštu pateikė 2019 m. lapkričio 12 d. patvarkymą. Konstatuodamas antstolio veiksmų teisėtumą teismas pažymėjo, kad Lietuvos Respublikoje veikiantis antstolis neturi teisės atlikti vykdymo veiksmų užsienio valstybėje, taip pat objektyviai

neturi galimybės nurodyti skolininko užsienio valstybėje esančios sąskaitos, iš kurios per PLAIS būtų galimas efektyvus išieškojimo vykdymas.

8. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs pareiškėjos atskirąjį skundą, 2020 m. kovo 26 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 22 d. nutartį paliko nepakeistą.
9. Teismas, remdamasis [CPK 689 straipsnio](#) 1, 2 dalių, 754 straipsnio 5 dalies, Sprendimų vykdymo instrukcijos 7¹, 7² punktų nuostatomis, nurodė, kad teisės normos nustato antstoliui pareigą kredito įstaigoms teikti nurodymus priverstinai nurašyti lėšas ar laikinai areštuoti pinigines lėšas ne tiesiogiai pačiai kredito įstaigai, o per PLAIS. [CPK 689 straipsnis](#) *expressis verbis* (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) neišskiria atvejų, kai egzistuojęs pagrindas nukrypti nuo taisyklės, pagal kurią išieškojimas iš piniginių lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigos sąskaitoje (sąskaitose), vykdomas per PLAIS Tokios išlygos nenustatytos ir Sprendimų vykdymo instrukcijoje, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 1R-126 patvirtintuose PLAIS nuostatuose ar kituose, pirmiau nurodytas proceso įstatymo normas įgyvendinančiuose, teisės aktuose.
10. Teismas atsižvelgė į PLAIS nuostatuose reglamentuojamą PLAIS tikslą (centralizuotai tvarkyti informaciją apie sąskaitų kredito įstaigose apribojimus ir reikalavimus priverstinai nurašyti pinigines lėšas iš šių sąskaitų), uždavinius (be kitų, automatizuoti piniginių lėšų apribojimo, nurašymo procesus; automatizuoti piniginių lėšų apribojimų procesų kontrolę; centralizuotai tvarkyti informaciją apie sąskaitų kredito įstaigose apribojimus ir reikalavimus priverstinai nurašyti pinigines lėšas iš sąskaitų kredito įstaigose (PLAIS nuostatų 8, 9.2, 9.3, 9.5 punktai), taip pat funkciją – proporcingai paskirstyti iš skolininko išieškomas pinigines lėšas (PLAIS nuostatų 10.4 punktas). Teismas nurodė, kad PLAIS sistema sukurta ir įdiegta, siekiant užtikrinti centralizuotą ir automatizuotą apribojimų ir nurašymų procesų valdymą, tvarkymą ir kontrolę, taip sudarant sąlygas garantuoti proporcingą visų išieškotojų teisių apsaugą, skolininkui neturint reikiamų finansinių išteklių visiems įsipareigojimams padengti.
11. Teismas laikė nepagrįstu pareiškėjos argumentą, kad antstolis turėjo jai patvarkymą išsiųsti per PLAIS, o ne tiesiogiai pažymėjo, jog antstolis patvarkymu areštavo ne AB „Swedbank“ esančias lėšas, o lėšas, kurios bus pervedamos arba gaunamos į sąskaitą (arba iš jos), esančią kredito įstaigoje „Revolut Bank“, kuri nėra prisijungusi prie PLAIS. Techninių galimybių pateikti ir vykdyti tokius nurodymus, susijusius su kredito įstaigos „Revolut Bank“ sąskaita, per PLAIS nėra, todėl antstolis turėjo teisę pasinaudoti išimtimi ir pateikti patvarkymą pareiškėjai tiesiogiai.
12. Teismas nurodė, kad UAB „Revolut Payments“ ir kredito įstaiga „Revolut Bank“ nėra tas pats juridinis asmuo. Kredito įstaiga „Revolut Bank“ yra Jungtinės Karalystės finansinių technologijų (fintech) startuolis, kuris yra įgijęs lietuvišką banko licenciją ir prisijungęs prie Lietuvos bankų asociacijos, tačiau PLAIS dar nedalyvauja. Taigi antstolis neturi galimybės naudodamasis PLAIS areštuoti skolininkui priklausančias lėšas, kurios yra kredito įstaigoje „Revolut Bank“ ir yra pervedamos iš arba į šioje įstaigoje esančią skolininko sąskaitą.
13. Dėl pirmiau nurodytų priežasčių teismas laikė teisėtu bei pagrįstu ir antstolio patvarkyme nustatytą įpareigojimą paskirstyti iš skolininko išieškomas pinigines lėšas (PLAIS nuostatų 10.4 punktas) ([CPK 585 straipsnis](#)). Pareiškėjos argumentų, susijusių su negalėjimu įvykdyti antstolio įpareigojimų dėl techninių kliūčių ar didelių finansinių, žmoniškųjų išteklių, teismas nevertino kaip teisiskai reikšmingų ginčijant antstolio patvarkymo teisėtumą. Vien tai, kad pareiškėjai reikia papildomų pastangų vykdyti teisėtus ir teisingumui įgyvendinti skirtus antstolio įpareigojimus, teismo vertinimu, negali būti aplinkybė, leidžiančia nevykdyti teisėtų antstolio įpareigojimų ir taip sudaryti sąlygas išvengti tinkamo vykdomojo dokumento vykdymo, kas iš esmės pažeistų išieškotojo teises vykdomo procese.
14. Teismas pažymėjo, kad pareiškėja nenurodė patvarkymo negaliojimo pagrindų, dėl kurių ginčo patvarkymas būtų neteisėtas ir naikintinas būtent jos atžvilgiu.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Kasaciniu skundu pareiškėja prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartį ir klausimą išspręsti iš esmės – panaikinti 2019 m. lapkričio 12 d. antstolio patvarkymą pareiškėjos atžvilgiu ir šiuo patvarkymu pareiškėjai nustatytus įpareigojimus. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 15.1. Teismas nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės taikymo ir aiškinimo praktikos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-486-690/2017](#)), pagal kurią išieškojimo iš piniginių lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigos sąskaitoje, veiksmų vykdymas ne per PLAIS neatitiktų tikslų, kuriems įgyvendinti buvo įtvirtintas teisinis reguliavimas, nustatytas [CPK 689](#) straipsnyje; taisyklė dėl tokių išieškojimo veiksmų atlikimo per PLAIS yra absoliuti. Vien nepakankamas PLAIS funkcionalumas negali sudaryti prielaidų nepaisyti [CPK](#) nuostatų bei teismų praktikoje suformuluotų reikalavimų.
 - 15.2. Teismai netinkamai aiškino [CPK 689 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas. Pateikdamas patvarkymą tiesiogiai pareiškėjai, taip pat nurodydamas išieškojimą vykdyti ne iš skolininko lėšų, esančių skolininko sąskaitoje banke, o iš skolininko lėšų, kurios pervedamos į jo sąskaitą (arba nurašomos iš jos), esančią kitoje, PLAIS nedalyvaujančioje, finansų įstaigoje, antstolis pažeidė šią teisės normą, todėl patvarkymas turėjo būti pripažintas negaliojančiu. Antstolio patvarkymas turėtų būti teikiamas minėtai finansų įstaigai Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Pareiškėja nėra ir negali būti atsakinga už tai, kad antstolis negali patvarkymo tinkamai finansų įstaigai pateikti per PLAIS. Net jei finansų įstaiga veiktų ne Lietuvos Respublikoje ar nebūtų PLAIS dalyvė, tai neužkirstų kelio antstoliui teikti patvarkymus tiesiogiai kredito įstaigai, atidariusiai sąskaitą, vadovaujantis tarptautinės teisės aktų nustatyta tvarka ar kitu antstoliui ir kredito įstaigai priimtiniu būdu.
 - 15.3. Teismai netinkamai aiškino [CPK 688 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas. Piniginės lėšos, kurias patvarkymu prašoma areštuoti ir kurios galimai laikomos kitų banko klientų (ne skolininko) sąskaitose, yra kitų pareiškėjos klientų nuosavybė. Bankai klientų lėšų mokėjimo nurodymų vykdymo procese savo sąskaitose ir žinioje nelaiko. Jos visada priklauso lėšų mokėtojui arba gavėjui, priklausomai nuo mokėjimo įvykdymo momento, tačiau niekada nepriklauso bankams, kurie veikia tik kaip tarpininkai. Taigi antstolio patvarkymas areštuoti skolininko lėšas, esančias pas pareiškėją, vadovaujantis [CPK 688 straipsnio](#) 1 dalimi, yra neteisingas. Norėdamas areštuoti ar kitaip apriboti disponavimą šiomis lėšomis, patvarkymą areštuoti ar kitaip apriboti konkrečioje pareiškėjos kliento sąskaitoje esančias lėšas

antstolis turėtų pateikti taip, kaip nustato [CPK 689 straipsnio](#) 1 dalis (teikdamas nurodymą per PLAIS).

- 15.4. Vykdymas Antstolių įstatyme nustatytas pareigas antstolis negali pažeisti kitų vykdymo proceso dalyvių teisių bei teisėtų interesų. Antstolio ginčo patvarkymo įgyvendinimas jame nurodyta apimtimi iš pareiškėjos pareikalautų didelių papildomų finansinių resursų techniniams sprendimams vystyti. Šalia oficialios bankų sąskaitose esančių lėšų išieškojimo sistemos (PLAIS), kurią privaloma palaikyti pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, pareiškėja papildomai turėtų sukurti ir palaikyti informacinę sistemą, kurios sukūrimas ir palaikymas būtų paremtas vien savanaudišku antstolio interesu kuo greičiau įvykdyti skolos išieškojimą ir gauti užmokesť už išieškojimo įvykdymą. Toks antstolio patvarkymo įgyvendinimo būdas prieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams, pažeidžia kitų vykdymo proceso dalyvių teises bei teisėtus interesus.
- 15.5. Antstolio patvarkymu pažeidžiamos Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymo 46, 49, 51 straipsnių nuostatos. Nuo piniginių lėšų įskaitymo į gavėjo mokėjimo paslaugų teikėjo sąskaitą jos tampa gavėjo nuosavybe ir gavėjo mokėjimo paslaugų teikėjas privalo sudaryti galimybę gavėjui naudotis tomis lėšomis tą pačią darbo dieną. Tai reiškia, kad neegzistuoja patvarkyme nurodyta aplinkybė skolininko lėšoms būti pareiškėjos žinioje. Už patvarkyme nurodytų veiksmų atlikimą pareiškėjai kyla civilinė atsakomybė klientams. Vykdyma patvarkymą ir pervesdama antstoliui iš užsienyje esančios įstaigos gautą savo klientui įskaitytiną sumą arba nepervesdama kliento nurodymu pervesdamos sumos į užsienyje esančią įstaigą ir pervesdama ją antstoliui, pareiškėja pažeistų Mokėjimų įstatymo 45 straipsnio 1 dalį, 46 straipsnio 1 ir 4 dalis, 49 straipsnio 1 dalį ir 51 straipsnio 1–3 dalis.
- 15.6. Pareiškėja negali užtikrinti [CPK 754](#) straipsnyje nustatyto išieškojimo eiliškumo. Sukūrus PLAIS ir šiai sistemai perėmus skolų išieškojimo koordinavimo veiklą, pagal [CPK 689](#) straipsnio 6 dalį tik PLAIS gauna visus duomenis, reikalingus automatiniam lėšų paskirstymui. Sprendimų vykdymo instrukcijoje ir [CPK 754](#) straipsnyje nustatyta tvarka. PLAIS lėšas paskirsto pagal reikalavimų patenkinimo eilę ir reikalaujamos sumos elektroninių ryšių priemonėmis išsiunčiamos į kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigas nurodymams vykdyti. Pareiškėja neturi PLAIS valdomų duomenų, taigi antstolio patvarkymas neįgyvendinamas.
16. Antstolis atsiliepimų į kasacinį skundą prašo jo netenkinti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 16.1. Vykdymas priverstinį išieškojimą antstolis neviršijo jam teisės aktais suteiktų įgaliojimų.
- 16.2. Antstolis, vykdydamas išieškojimą iš skolininko [L. S.](#), negalėjo priimti ir pateikti tiesiogiai kredito įstaigai, kurioje yra skolininko sąskaitos, nurodymo nurašyti lėšas per PLAIS, nes kredito įstaigos „Revolut Bank“ ir „N26 bank“ veiklą vykdo ir yra registruotos ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, be to, jos neprijungusios prie PLAIS. Taigipatvarkyme nurodytos sąskaitos bendrame skolininkui priklausančių banko sąskaitų sąrašė neatspindimos ir registruoti arešto pagal galiojančius PLAIS funkcionalumus neįmanoma. Antstolis, kaip teisingai konstatavo teismai, turėjo teisę pasinaudoti išimtimi ir pateikti patvarkymą tiesiogiai pareiškėjai. Išieškojimas šiuo atveju nukreiptas ne į konkrečiose sąskaitose esančias pinigines lėšas, tačiau suformuluoti nurodymai bankams neatlikti mokėjimų, atitinkančių patvarkyme apibrėžtus kriterijus ir požymius. Taigi patvarkymai tiesiogiai nepatenka į [CPK 689 straipsnio](#) taikymo sritį nei pagal subjekto, nei pagal faktinių prielaidų kriterijus ir jiems netaikytinos teisės normos, reglamentuojančios išieškojimo iš piniginių lėšų per PLAIS tvarką bei procedūras.
- 16.3. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad netgi turint Lietuvos kredito įstaigoje atidarytą sąskaitą, iš kurios išieškant galėtų būti taikoma [CPK 689 straipsnio](#) 1 dalis, tačiau faktiškai sąskaitoje nesant lėšų ar jų esant nepakankamai, antstoliui neapribojama teisė išieškojimą iš piniginių lėšų vykdyti kitu būdu (pvz., vadovaujantis [CPK 688, 749](#) straipsnių nuostatomis), ne per PLAIS (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-62-313/2020).
- 16.4. Vykdamas patvarkymą pagal jame apibrėžtą tvarką pasiekiamas rezultatas, kai, viena vertus, yra specifiniu būdu areštuojamos (apribojamas disponavimas) skolininko lėšos („lėšos kelyje“), kurios turi būti pervedtos kitiems asmenims, kita vertus – skolininko reikalavimo teisės jo prievolių skolininkams. Kredito įstaigos „Revolut Bank“ sąskaitoje esančios lėšos, tiek lėšos, kai jau inicijuotas mokėjimo pavedimas iš skolininko banko sąskaitos į trečiojo asmens banko sąskaitą, iki jų įskaitymo į kliento sąskaitą nuosavybės teise dar priklauso skolininkui, todėl tai yra skolininko turtas, kuris tuo metu yra AB „Swedbank“ žinioje, taigi taikytinos [CPK 688 straipsnio](#) nuostatos. Skolininkui adresuotos lėšos iki jų įskaitymo į jo banko sąskaitą nėra jo turtas, tačiau į šias lėšas skolininkas turi reikalavimo (turtinę) teisę, todėl turi būti vadovaujama [CPK 749](#) straipsniu.
- 16.5. Pareiškėja įpareigota tik konkrečias mokėjimo operacijas atlikti į antstolio depozitinę sąskaitą. Gautų lėšų paskirstymas pagal [CPK](#) nustatytus reikalavimus yra antstolio procesinė pareiga. Tai, kad antstolis patvarkyme bendrai nurodė [CPK 754](#) straipsnį, savaime nereiškia, jog šis įpareigojimas nustatytas pareiškėjai, kuriai įstatymas vykdyti tokios funkcijos nesuteikia teisės. Jei susidarytų situacija, kai išieškotojų skolininko atžvilgiu būtų keli ir vienos institucijos išieškojimą vykdytų per PLAIS, o antstolis – tiesiogiai pateikdamas patvarkymą, tai nereikštų, kad būtų pažeisti kitų išieškotojų interesai, nes bet kuriuo atveju išieškotos lėšos turėtų būti paskirstomos pagal [CPK 754](#) straipsnį.
- 16.6. Pareiškėjos argumentai, kad antstolio reikalavimų vykdymas gali lemti banko atsakomybę pagal Mokėjimų įstatymo 51 straipsnį, nepagrįsti. Antstolio apibrėžtus požymius atitinkanti mokėjimo operacija būtų atliekama remiantis privalomu ir galiojančiu antstolio reikalavimu. Pareiškėjai, veikiančiai kaip tarpininkė, atlikus atitinkamus veiksmus ir nukreipus konkrečius mokėjimus į antstolio depozitinę sąskaitą, reikalavimo teisių į lėšas turėtojai pretenzijas turėtų teisę reikšti antstoliui. Vykdamas antstolio nurodymus būtų sulaukytos tik lėšos kaip skolininko turtas ([CPK 688 straipsnio](#) pagrindu) ir skolininko turtinės teisės ([CPK 749](#) straipsnio pagrindu), o ne areštuotas su antstolio vykdomąja byla nesusijusių asmenų – banko klientų – turtas.
- 16.7. Pareiškėjos abstraktūs teiginiai, kad antstolio patvarkymų vykdymas pareikalaus neproporcingų sąnaudų, nesuteikia pagrindo daryti išvadą, jog nustatytų įpareigojimų vykdymas yra negalimas ir (ar) iš esmės pažeistų pareiškėjos interesus. Konkuruojant dviem – teismo sprendimo privalomumo ir pareiškėjos veiklos laisvės – vertybėms, prioritetas skirtinas pirmajai, juolab kad pareiškėja turi pareigą kontroliuoti klientų ir į jų sąskaitas atliekamas mokėjimo operacijas pagal Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą (antstolio nustatyti pavedimai pareiškėjos veikloje nėra neįprasti, pareiškėja turi turėti technines sąlygas jiems įvykdyti). Antstolis nurodė visus reikiamus duomenis – IBAN standartus atitinkančią sąskaitą ir užsienio kapitalo įstaigą, kurioje skolininko vardu yra atidaryta sąskaita.

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl išieškojimą iš piniginių lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigoje atidarytoje sąskaitoje (sąskaitose), reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo

17. Vykdymo procesą, jo eigą, galimus atlikti vykdymo proceso dalyvių veiksmus reglamentuoja [CPK](#), Sprendimų vykdymo instrukcija ir kiti norminiai teisės aktai ([CPK](#) 1 straipsnio 1 dalis, 583 straipsnio 1 dalis). Antstolis – tai valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia, be kitų, vykdomųjų dokumentų vykdymo funkciją (Antstolių įstatymo 2 straipsnio 1 dalis, 21 straipsnio 1 dalis). [CPK 634 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtinta antstolio pareiga savo iniciatyva imtis visų teisėtų priemonių, kad sprendimas būtų kuo greičiau ir realiai įvykdytas, ir aktyviai padėti šalims ginti jų teises bei įstatymų saugomus interesus. Sprendimo vykdymo veiksmus atliekančio antstolio reikalavimai yra privalomi visiems asmenims ir turi būti įvykdyti per antstolio nustatytą terminą ([CPK 585 straipsnio](#) 1 dalis). Antstoliai, atlikdami savo funkcijas, privalo vadovautis antstolių veiklos teisėtumo, kooperacijos ir demokratiškumo, taip pat civilinio proceso principais; vykdydami vykdomuosius dokumentus, teisėtomis priemonėmis užtikrinti išieškotojo interesų gynybą, nepažeidžiant kitų vykdymo proceso dalyvių teisių bei teisėtų interesų; vadovautis įstatymais ir kitais teisės aktais (žr. Antstolių įstatymo 3 straipsnio 1, 2 dalis); neviršyti suteiktų įgaliojimų ([CPK 585 straipsnio](#) 4 dalis).
18. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, atsižvelgiant į antstolio specifinę padėtį ir jo vykdomas funkcijas, antstolis, kaip viešosios teisės subjektas, privalo veikti tik pagal jam suteiktus įgaliojimus (kompetenciją) (lot. *intra vires*), o bet koks *ultra vires* (viršijant įgaliojimus) veikimas vertintinas kaip antstolio veiklos teisėtumo principo pažeidimas. Tai reiškia, kad įstatymai nesuteikia antstoliui didelės diskrecijos savo nuožiūra spręsti vykdymo procese kylančius atitinkamus klausimus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-201-611/2019](#) 30 punktą).
19. [CPK 689 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad skolininko lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigoje atidarytoje skolininko sąskaitoje (sąskaitose), išieškojimą antstolis vykdo elektroninių ryšių priemonėmis per PLAIS [CPK](#), Vyrųsųbės, Sprendimų vykdymo instrukcijoje ir kituose teisės aktuose nustatyta tvarka. Pagal [CPK](#) 689 straipsnio 2 dalį antstolis, vykdydamas išieškojimą, elektroninių ryšių priemonėmis per PLAIS pateikia atitinkamai įstaigai nurodymą apriboti disponavimą skolininko pinigėmis lėšomis arba priverstinai nurašyti skolininko pinigines lėšas skolai ir vykdymo išlaidoms padengti. Šiame nurodyme turi būti įvardytas disponavimo pinigėmis lėšomis ribojimo ar priverstinio lėšų nurašymo pagrindas, piniginių lėšų, kuriomis disponavimas yra ribojamas ar kurios priverstinai nurašomos, suma ir reikalavimų patenkinimo eilė. Atitinkamos nuostatos dėl antstolio veikimo išieškojimo vykdymo procese naudojantis šia sistema įtvirtintos ir Sprendimų vykdymo instrukcijoje (žr. instrukcijos redakcijos, galiojusios ginčo patvarkymų priėmimo metu, 7¹ punktą; galiojančios redakcijos 14 punktą).
20. PLAIS tikslas – centralizuotai tvarkyti informaciją apie sąskaitų kredito įstaigose apribojimus ir reikalavimus priverstinai nurašyti pinigines lėšas iš šių sąskaitų (PLAIS nuostatų 8 punktas). Be kitų, PLAIS uždaviniai yra šie: automatizuoti piniginių lėšų apribojimo, nurašymo procesus (PLAIS nuostatų 9.2 punktas); automatizuoti piniginių lėšų apribojimų procesų kontrolę (PLAIS nuostatų 9.3 punktas); centralizuotai tvarkyti informaciją apie sąskaitų kredito įstaigose apribojimus ir reikalavimus priverstinai nurašyti pinigines lėšas iš sąskaitų kredito įstaigose (PLAIS nuostatų 9.5 punktas). Viena iš šios sistemos funkcijų – proporcingai paskirstyti iš skolininko išieškomas pinigines lėšas (PLAIS nuostatų 10.4 punktas). Informacinę sistemą naudojantys asmenys – antstoliai ar jų įgalioti asmenys, kredito įstaigų, Valstybinės mokesčių inspekcijos, „Sodros“ ir Muitinės atstovai (PLAIS nuostatų 10.4 punktas).
21. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad ši sistema sukurta ir įdiegta, siekiant užtikrinti centralizuotą ir automatizuotą apribojimų ir nurašymų procesų valdymą, tvarkymą ir kontrolę, taip sudarant sąlygas garantuoti proporcingą visų išieškotojų teisių apsaugą, skolininkui neturint reikiamų finansinių išteklių visiems įsipareigojimams padengti ([CPK 754 straipsnio](#) 5 dalis) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-486-690/2017 24 punktą; taip pat žr. 2020 m. birželio 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-62-313/2020](#) 31 punktą).
22. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad antstolis, vykdydamas 2015 m. gegužės 26 d. VMI vykdomąjį dokumentą dėl skolos (mokestinės (GPM) nepriemokos) išieškojimo iš skolininko, skundžiamu 2019 m. lapkričio 12 d. patvarkymu, adresuotu kredito įstaigoms, vadovaudamasis, be kita ko, [CPK](#) 689 straipsnio 1 dalimi, areštavo 1354,21 Eur sumą, esančią (būsimąją) kredito įstaigų žinioje, kuri trečiųjų asmenų mokėjimo nurodymais kredito įstaigoms pavedama pervesti lėšų gavėjui – skolininkui – į konkrečią sąskaitą, esančią užsienio valstybių kredito įstaigose „Revolut Bank“ arba „N26 Bank“, taip pat kuri skolininko pavedama kredito įstaigoms pervesti tretiesiems asmenims iš skolininko atsiskaitomosios sąskaitos kredito įstaigose „Revolut Bank“ arba „N26 Bank“, bei nurodė areštuotas lėšas pervesti į antstolio depozitinę sąskaitą. Ginčo patvarkymas pareiškėjai pateiktas ne per PLAIS sistemą, o tiesiogiai (raštu).
23. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pirmiau nurodytus antstolio veiksmus pateikiant ginčo patvarkymą pareiškėjai ne per PLAIS pripažino teisėtais. Tokią išvadą teismai motyvavo tuo, kad šiuo atveju dėl techninių galimybių nebuvimo per PLAIS pateikti (ir vykdyti) nurodymus priverstinai nurašyti lėšas, kurios bus pervedamos arba gaunamos į arba atitinkamai iš skolininko sąskaitos prie PLAIS neprisijungusiose užsienio valstybių kredito įstaigose, taikytina išimtis.
24. Teisėjų kolegija pripažįsta teisiškai pagrįstu pareiškėjos kasacinio skundo argumentą, kad teismų išvada dėl galimybės PLAIS dalyvaujančiai kredito įstaigai, siekiant išieškoti iš lėšų, esančių kredito įstaigoje atidarytoje skolininko sąskaitoje, pateikti antstolio nurodymus tiesiogiai, o ne per šią sistemą, neatitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos. Pagal kasacinio teismo išaiškinimus [CPK 689 straipsnis](#) *expressis verbis* (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) neišskiria atvejų, kai egzistuojant pagrindas nukrypti nuo taisyklės, nurodančios, kad išieškojimas iš piniginių lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigos sąskaitoje (sąskaitose), vykdomas per PLAIS Tokios išlygos nėra nustatytos ir Sprendimų vykdymo instrukcijoje, PLAIS nuostatuose, kituose teisės aktuose, kurie įgyvendina proceso įstatymo normas. Išlygų dėl išieškojimo iš piniginių lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar)

elektroninių pinigų įstaigos sąskaitoje, kitu negu per PLAIS būdu nebuvimas, kitaip tarant, taisyklės dėl tokių išieškojimo veiksmų atlikimo per PLAIS absoliutumas paaiškintinas tuo, kad išieškojimo veiksmų vykdymas ne per PLAIS neatitiktų tikslų, kuriems įgyvendinti buvo įtvirtintas teisinis reguliavimas, nustatytas [CPK 689 straipsnyje](#) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 29 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-486-690/2017](#) 22, 25 punktus; 2017 m. gruodžio 29 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-487-695/2017](#) 24 punktą; 2017 m. gruodžio 29 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-488-969/2017](#) 23, 26 punktus; 2017 m. gruodžio 29 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-490-690/2017](#) 21, 24 punktus). Kasacinis teismas pirmiau nurodytose nutartyse pripažino, kad antstolis, kuris pirmiausia ex officio (pagal pareigas) privalo užtikrinti efektyvų išieškojimo proceso įgyvendinimą, turi imtis veiksmų, kurių, nesant įdiegtos atitinkamos PLAIS funkcijos, reikia nurodymui priverstinai nurašyti pinigines lėšas įstatymo nustatyta tvarka pateikti.

25. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad tuo atveju, jeigu skolininkas turi lėšų, antstolis jas išieško [CPK 689 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta tvarka per PLAIS pateikdamas kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigai nurodymą priverstinai nurašyti skolininko lėšas skolai ir vykdymo išlaidoms padengti ([CPK 689 straipsnio](#) 2 dalis). Tačiau tuo atveju, jeigu skolininkas lėšų neturi ar jų yra nepakankamai, antstolis turi teisę areštuoti skolininko lėšas, esančias pas kitus asmenis, arba jo turtines teises, bet neturi teisės per PLAIS pateikti kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigai nurodymo nurašyti ne skolininko, o jo prievolės skolininko sąskaitoje esančias lėšas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-62-313/2020](#) 20, 21 punktus).
26. Ginčo patvarkymas nagrinėjamu atveju priimtas vadovaujantis, be kita ko, [CPK 688 straipsnio](#) 1 dalimi, kurioje įtvirtinta, kad išieškojimas gali būti nukreipiamas į skolininko pinigų sumas ir kitokį turtą, esančius pas kitus asmenis. Antstolio atsiliepime į pareiškėjos kasacinį skundą, kuriame argumentuojama dėl netinkamo teismų [CPK 688 straipsnio](#) 1 dalies nuostatų taikymo, iš esmės nurodoma, kad ši norma taikytina toms ginčo patvarkymu specifiniu būdu areštuojamoms skolininko lėšoms, kurias jis iš savo sąskaitos kredito įstaigose „Revolut Bank“ ir „N26 Bank“ paveda pervesti į kitų asmenų banko sąskaitas (nagrinėjamu atveju esančias pareiškėjos kredito įstaigoje).
27. Teisėjų kolegija pažymi, kad nėra pagrindo šiuo atveju vadovautis [CPK 688 straipsnio](#) nuostatomis, nes pareiškėja – kredito įstaiga, kuriai adresuotas ginčo patvarkymas, nelaikytina tinkamu subjektu [CPK 688 straipsnio](#) 1 dalies prasme, t. y. kitu asmeniu, pas kurį yra skolininko pinigų suma, į kurią gali būti nukreipiamas išieškojimas. [CPK 688 straipsnio](#) 1 dalyje nurodyti asmenys antstolio reikalavimu privalo per jo nustatytą terminą pranešti, ar pas juos yra skolininko pinigų ir kitokio turto (nurodyto straipsnio 2 dalis). Nustatęs, kad pas kitus asmenis yra skolininko pinigų ir kitokio turto, antstolis juos aprašo ar surašo turto arešto aktą. Tuo atveju, kai yra areštuojamos kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigų sąskaitose esančios lėšos ir leidžiama su jomis atlikti tam tikras operacijas, antstolis nurodo konkrečią lėšų sumą, kuri per vieną kalendorinį mėnesį gali būti panaudota operacijoms atlikti (3 dalis). Iš ginčo patvarkymo turinio matyti, kad kitas asmuo [CPK 688 straipsnio](#) 1 dalies prasme šiuo atveju nėra aiškus, todėl neatitinka įstatyme nustatytų sąlygų, kurios, be kita ko, negali būti įgyvendinamos, nes nėra konkretaus subjekto, kuriam antstolis gali reikšti pirmiau nurodytus reikalavimus, nustatyti pas konkrečius asmenis esantį turtą ir jį aprašyti ar areštuoti.
28. Antstolis atsiliepime į kasacinį skundą argumentuoja, kad nagrinėjamu atveju dėl ginčo patvarkymo dalies – trečiųjų asmenų skolininkui pervedamų lėšų į jo sąskaitas kredito įstaigose „Revolut Bank“ ir „N26 Bank“ – taikytinas ir [CPK 749 straipsnis](#), reglamentuojantis išieškojimą iš turtinių teisių. Šioje normoje nustatyta, kad išieškojimas iš turtinių teisių vykdomas antstoliui priėmus patvarkymą areštuoti skolininko turtines teises. Šis patvarkymas prilyginamas turto arešto aktui ([CPK 749 straipsnio](#) 1 dalis). Reikalavimų teisių, susijusių su piniginėmis išmokomis, areštas taikomas ir būsimoms išmokoms (nurodyto straipsnio 2 dalis). Šio straipsnio 1 dalyje nurodytame patvarkyme, antstolis, be kita ko, nurodo skolininkui, kad šis neturi teisės priimti jokio reikalavimo įvykdymo arba valdyti ar disponuoti turtine teise, o prievolės skolininkui nurodo prievolę įvykdyti antstoliui (3 dalis). Nurodytų normų dispozicija suponuoja, kad šiuo atveju išieškojimo iš turtinių teisių institutas negali būti taikomas jau vien dėl to, kad nėra aiškus ne tik skolininko turtinės teisės, bet ir prievolės skolininkas, kuriam antstolis gali duoti privalomus nurodymus.
29. Apibendrinama teisėjų kolegija nurodo, kad šiuo atveju antstolio patvarkyme išdėstyti nurodymai nekvalifikuotini nei kaip nurodymas išieškoti iš skolininko lėšų, esančių pas kitus asmenis, nei kaip išieškojimas iš skolininko turtinių teisių. Todėl nėra pagrindo daryti išvados, kad prie PLAIS prisijungusiai kredito įstaigai – pareiškėjai – antstolio nurodymai gali būti teikiami tiesiogiai vadovaujantis [CPK 688](#) ar [749](#) straipsnių nuostatomis.
30. Teismai nustatė, kad šiuo atveju antstolis siekia vykdyti išieškojimą iš lėšų sąskaitose, esančiose užsienio kredito įstaigose „Revolut Bank“ ir „N26 Bank“, kurios nėra prisijungusios prie PLAIS. Pareiškėja įsitikinusi, kad ji negali būti atsakinga už tai, kad antstolis negali patvarkymo tinkamai finansų įstaigai pateikti per PLAIS. Net jei finansų įstaiga veiktų ne Lietuvos Respublikoje ar nebūtų PLAIS dalyvė, tai neužkirstų kelio antstoliui teikti patvarkymus tiesiogiai kredito įstaigai, atidariusiai sąskaitą, vadovaujantis tarptautinės teisės aktų nustatyta tvarka ar kitu antstoliui ir kredito įstaigai priimtiniu būdu. Antstolis, siekdamas kuo greičiau įvykdyti skolos išieškojimą ir gauti užmokestį už tai, pažeidžia pareiškėjos teises, iš esmės įpareigodamas ją šalia oficialios bankų sąskaitose esančių lėšų išieškojimo sistemos (PLAIS) papildomai sukurti ir palaikyti dar vieną informacinę sistemą.
31. Teisėjų kolegija, plėtodama kasacinio teismo formuojamą praktiką (žr. šios nutarties 24 punktą), konstatuoja, kad tuo atveju, kai antstolis siekia išieškoti iš piniginių lėšų, esančių skolininko sąskaitose PLAIS dalyvaujančiose kredito įstaigose, ar apriboti disponavimą tokionis lėšomis, tinkamai vadovaudamasis aktualiomis Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatomis, vykdymo veiksmus jis turi atlikti per PLAIS. Jei kredito įstaiga vykdo veiklą Lietuvoje, turėdama tam atitinkamą licenciją, tačiau dėl kokių nors priežasčių nesijungia prie PLAIS, būtent jai galėtų būti adresuojamas antstolio patvarkymas ne per PLAIS, o tiesiogiai, nurodant vykdyti išieškojimą kitu būdu.
32. Teisėjų kolegija pažymi, kad tokiu kaip nagrinėjamos bylos atveju, kai, kaip nustatė bylą nagrinėję teismai, skolininko sąskaitos yra užsienio valstybės kredito įstaigose ir dėl šios priežasties antstolis negali įgyvendinti įstatymo reikalavimo vykdyti išieškojimą iš piniginių lėšų skolininko sąskaitose šiose kredito įstaigose ar apriboti disponavimą jomis per PLAIS, antstoliui tenka pareiga tinkamai parinkti kitus – Europos Sąjungos ar tarptautinės teisės aktuose įtvirtintus – teisinius instrumentus, atsižvelgiant, be kita ko, į išieškomų sumų kilmę (pvz., įtvirtintus 2010 m. kovo 16 d. Tarybos direktyvoje 2010/24/ES dėl savitarpio pagalbos vykdant reikalavimus, susijusius su mokesčiais, maitais ir kitomis priemonėmis, vykdomųjų dokumentų vykdymo funkcijai įgyvendinti, ar kt.). Galini atlikti tolesni antstolio veiksmai, vykdančios skolos išieškojimą, nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas, todėl teisėjų kolegija detalai dėl jų nepasisako.

33. Kiti kasacinio skundo argumentai vertintini kaip neturintys reikšmės vienodos teismų praktikos formavimui ir skundžiamo teismo procesinio sprendimo teisėtumui, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

Dėl bylos procesinės baigties

34. Apibendrindama teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismai, netinkamai aiškindami ir taikydami teisės normas, reglamentuojančias mokesčių išieškojimą iš piniginių lėšų, esančių kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigoje atidarytoje sąskaitoje (sąskaitose), nepagrįstai pripažino teisėtu antstolio tiesiogiai pareiškėjai (PLAIS dalyvaujantį kredito įstaigai) pateiktą patvarkymą, kuriuo, nesant galimybės PLAIS nedalyvaujančioms užsienio kredito įstaigoms, kuriose yra skolininko sąskaitos, pateikti nurodymus per šią sistemą, areštavo lėšas, esančias (būsimąsias), kaip nurodė antstolis, pareiškėjos žinioje, bei nurodė areštuotas lėšas pervesti į antstolio depozitinę sąskaitą. Šioje nutartyje aptartas teisinis reguliavimas suponuoja pareigą antstoliui vykdant nustatyto pobūdžio išieškojimą teikti Lietuvoje veikiančioms ir PLAIS dalyvaujančioms kredito įstaigoms nurodymus per PLAIS. Antstolio veiksmai teikiant ginčo patvarkymą pareiškėjai ir teikiant jį ne per PLAIS pripažintini neteisėtais, neatitinkančiais teisinio reguliavimo. Dėl nurodytų priežasčių teisėjų kolegija nusprendžia panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir priimti naują sprendimą – panaikinti antstolio 2019 m. lapkričio 12 d. patvarkymą pareiškėjos atžvilgiu ir šiuo patvarkymu pareiškėjai nustatytus įpareigojimus ([CPK 359 straipsnio](#) 1 dalies 4 punktas).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsniu,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 22 d. nutartį panaikinti bei priimti naują sprendimą – panaikinti antstolio Daliaus Traigio padėjėjos I. M. pasirašytą 2019 m. lapkričio 12 d. patvarkymą dėl lėšų, esančių (būsimųjų) trečiųjų asmenų žinioje, arešto ir pervedimo į antstolio depozitinę sąskaitą Nr. I-241-15-1390-5 pareiškėjos AB „Swedbank“ atžvilgiu ir šiuo patvarkymu pareiškėjai nustatytus įpareigojimus.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Birutė Janavičiūtė

Gražina Davidonienė

Algirdas Taminskas